

Стегней М.І., Черничко Т.В., Хаустова К.М.

СТАЛЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО У ВИМІРАХ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Охарактеризовано різні виміри продовольчої безпеки та особливості її забезпечення через стале підприємництво. Узагальнено поняття підприємництва та сталого підприємництва. Досліджено застосування ESG-підходу, як необхідної складової сталого підприємництва у вимірах продовольчої безпеки. Визначено основні критерії механізму функціонування сталого підприємництва у контексті продовольчої безпеки. Доведено, що стале підприємництво може відігравати важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, зокрема, шляхом застосування ESG-підходу.

Ключові слова: підприємництво, сталий розвиток, стале підприємництво, продовольча безпека, ESG-підхід.

Постановка проблеми. Допоки у світі існує голод та нерівномірний розподіл продовольства, питання продовольчої безпеки будуть актуальними для дослідження.

Україна також стикається з проблемами продовольчої безпеки, такими як недостатність інвестицій у сільське господарство, низька продуктивність, застаріла інфраструктура та нерівний розподіл землі. Крім того, війна також має негативний вплив на забезпечення продовольчої безпеки в регіонах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питаннями розвитку сталого підприємництва займалися ряд вчених, серед яких: І. Бистряков, В. Лагодієнко, М. Лендел, П. Саблук, М. Хвесик та інші. А продовольча безпека стала об'єктом дослідження в працях вітчизняних науковців Є. Бойко, О. Бородіної, І.Іртицевої, О. Мартин, П. Лайко та інших.

З точки зору необхідності пошуку нових інструментів забезпечення продовольчої безпеки, важливим є дослідження особливостей сталого підприємництва.

Метою статті є дослідження можливостей сталого підприємництва в контексті необхідності забезпечення продовольчої безпеки.

Основні результати дослідження. На сьогоднішній день за оцінками експертів у

світі більше 820 мільйонів людей голодують [1], але одночасно відбувається перенасичення продуктами харчування у багатьох країнах. Спостерігається зменшення купівельної спроможності населення та зростання цін на продукти харчування у багатьох країнах, що стає перепоною на шляху до забезпечення продовольчої безпеки. В багатьох країнах бракує доступу до безпечної питної води, що є необхідною складовою забезпечення продовольчої безпеки. Кліматичні зміни сильно впливають на вирощування рослин та тварин, що призводить до зниження врожайності та погіршення якості продуктів.

Продовольча безпека може мати різні виміри, залежно від того, які цілі переслідуються і які аспекти розглядається. Основними вимірами продовольчої безпеки є:

- фізична безпека – забезпечення наявності достатньої кількості харчових продуктів для задоволення потреб населення;
- економічна безпека – забезпечення доступності продуктів за розумною ціною, щоб уникнути занадто великого навантаження на бюджет домогосподарств;
- соціальна безпека – забезпечення рівної доступності продуктів для всіх верств населення, зокрема для вразливих груп;
- харчова якість і безпека – забезпечення безпечної і якісної їжі, що відповідає вимогам стандартів і не містить шкідливих речовин;
- екологічна безпека – забезпечення виробництва продуктів з урахуванням охорони навколишнього середовища та екологічної стійкості;
- політична безпека – забезпечення незалежності країни від залежності від імпорту продуктів і підтримка власної продовольчої промисловості.

© **Стегней М.І.**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та фінансів, Мукачівський державний університет
Черничко Т.В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та фінансів, Мукачівський державний університет
Хаустова К.М., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму, Мукачівський державний університет

Забезпечення продовольчої безпеки може бути досягнуто через стале підприємництво, що орієнтоване на економічну, соціальну та екологічну стійкість. Для цього необхідно і доцільно застосовувати ESG-підхід [2], який враховує екологічні, соціальні та управлінські фактори.

Наприклад, підприємства можуть здійснювати інвестиції в розвиток екологічно чистих технологій та використовувати їх для зменшення негативного впливу на довкілля. Крім того, підприємства можуть залучати місцевих жителів до роботи на своїх підприємствах та надавати їм гідну оплату праці, що допоможе зменшити рівень бідності в регіоні та покращити якість життя місцевого населення. Важливим є здійснювати інвестиції в дослідження та розвиток нових методів та технологій для забезпечення сталого виробництва, що сприятиме підвищенню продуктивності та якості продукції. Також важливо вести ефективне управління ресурсами, зменшувати відходи та втрати, а також враховувати вимоги до якості та безпеки продукції.

Отже, стале підприємництво може бути ефективним інструментом для забезпечення продовольчої безпеки, оскільки воно сприяє збалансованому розвитку економіки, зменшенню впливу на довкілля та соціальній відповідальності.

Сам термін «підприємництво» трактують як процес створення та управління бізнесом з метою отримання прибутку [3]. Підприємництво включає в себе визначення ідеї, створення бізнес-плану, збір фінансових ресурсів, залучення та управління персоналом, виробництво товарів або послуг, маркетинг та продаж. Підприємництво може бути різних форм та масштабів – від малих сімейних підприємств до великих міжнародних корпорацій.

Підприємництво в контексті забезпечення продовольчої безпеки означає підтримку ініціатив, спрямованих на створення стійких систем виробництва і забезпечення доступу до безпечних та якісних продуктів харчування. Це може включати такі дії, як розвиток стійких моделей виробництва, підвищення ефективності використання ресурсів, забезпечення добробуту та безпеки працівників, захист довкілля, зменшення втрат продуктів та підвищення свідомості споживачів про здорове харчування. Усі ці заходи спрямовані на забезпечення продуктивності та ефективності виробництва продуктів харчування, що в свою чергу впливає

на забезпечення продовольчої безпеки в країні та світі.

Стале підприємництво (sustainable entrepreneurship) являє собою форму підприємництва, яка забезпечує економічний розвиток, збереження природних ресурсів та підтримку соціальної стабільності. У контексті продовольчої безпеки, стале підприємництво орієнтується на виробництво продуктів харчування, що відповідають потребам сьогодення, не шкодять навколишньому середовищу та забезпечують соціальну відповідальність.

Для досягнення сталого розвитку у сфері продовольчої безпеки необхідно застосовувати інноваційні технології, зменшувати відходи та енергоспоживання, підвищувати якість продуктів харчування та підтримувати соціальні стандарти для працівників в галузі сільського господарства. Стале підприємництво також передбачає залучення громадян до вирішення питань, пов'язаних з продовольчою безпекою. Наприклад, можливість власної участі в господарській діяльності зі збільшенням обсягів виробництва продукції з мінімальним впливом на довкілля.

Таким чином, стале підприємництво є однією з ключових складових розвитку продовольчої безпеки, оскільки воно сприяє збільшенню якості та кількості продукції, забезпечує економічний розвиток та вдосконалює виробничі технології. Крім того, стале підприємництво дозволяє забезпечити соціальну відповідальність та екологічну стійкість підприємств, що також є важливими аспектами в контексті продовольчої безпеки. Соціальна відповідальність означає відповідальність за дії, які впливають на благополуччя спільноти та місцевого населення, а також за дії, спрямовані на покращення умов життя працівників і їхніх родин. Екологічна стійкість означає відповідальність за охорону довкілля та раціональне використання природних ресурсів. Стале підприємництво забезпечує можливість зберігати природні ресурси та зменшувати відходи виробництва, що сприяє збереженню довкілля та забезпеченню продовольчої безпеки на майбутнє [4].

Стале підприємництво у вимірах продовольчої безпеки зазвичай включає в себе використання екологічно чистих технологій та матеріалів, оптимізацію використання ресурсів, зменшення відходів та виробничого викиду, а також врахування соціальних та етичних стандартів [5].

ESG-підхід є необхідною складовою сталого підприємництва у вимірах продовольчої безпеки. Environmental (екологічний) аспект включає в себе застосування екологічно чистих технологій та матеріалів, ефективне використання ресурсів та зменшення викидів. Social (соціальний) аспект включає в себе врахування соціальних стандартів, зокрема забезпечення працівників безпечними та гідними умовами праці, рівним доступом до можливостей та заробітної плати. Governance (управління) аспект включає в себе відповідальне корпоративне управління, прозорість та етичні стандарти.

Застосування ESG-підходу може допомогти підприємствам забезпечити сталість своєї діяльності та покращити свої показники, зокрема відносно продовольчої безпеки. Наприклад, впровадження екологічно чистих технологій може допомогти зменшити витрати на використання ресурсів та зменшити викиди, що сприятиме покращенню екологічного стану довкілля та збільшенню продуктивності. Врахування соціальних стандартів допоможе залучити та зберегти якісних працівників, які будуть здатні забезпечити високу якість продукції та забезпечити безпеку належний рівень безпеки для кінцевих споживачів. Крім того, застосування ESG-підходу у сфері продовольчої безпеки дозволяє знизити ризики виробництва та підвищити стійкість бізнесу до змін клімату, екологічних криз та інших загроз. Такий підхід сприяє залученню інвестицій та забезпеченню сталого розвитку підприємств у галузі продовольства.

ESG (Environmental, Social, and Governance) – це підхід до інвестування, який зосереджується на оцінці компаній з точки зору їхньої екологічної, соціальної та управлінської відповідальності. Цей підхід зародився в інвестиційній сфері, але зараз він широко застосовується в усіх секторах економіки. Міжнародні практики впровадження ESG-підходу дозволяють компаніям збільшити свою капіталізацію, збільшити інвестиційну привабливість та знизити ризики. За останні кілька років ESG-інвестування стали все популярнішими, що зумовлено рядом факторів:

- зростаюча увага до проблем екології, соціальної відповідальності та управління в бізнесі;
- збільшення кількості інвесторів, які розуміють важливість ESG-факторів в інвестуванні;
- зростаюча кількість компаній, які впроваджують ESG-стратегії та доповідають про свої досягнення в цій області.

Різні міжнародні організації та інститути займаються розробкою стандартів та рекомендацій щодо ESG-інвестування, які допомагають інвесторам зрозуміти, як оцінювати ризики та можливості компаній з точки зору ESG-факторів. Впровадження ESG-підходу дозволяє компаніям покращити свої показники у багатьох напрямках, включаючи зменшення витрат, підвищення ефективності виробництва та залучення більш якісних працівників. ESG-підхід допомагає компаніям знизити свої ризики, пов'язані зі змінами клімату, соціальними та корпоративними проблемами, а також сприяє покращенню взаємин зі зацікавленими стейкхолдерами, включаючи клієнтів, інвесторів та громадськість. Багато міжнародних інституцій та організацій також використовують ESG-критерії для визначення своїх інвестиційних рішень та оцінки потенційних ризиків та можливостей. Це стимулює компанії вдосконалювати свої ESG-показники, щоб залучити інвесторів та збільшити свою капіталізацію.

Компанії, що забезпечують продовольчу безпеку на підставі використання принципів сталого розвитку, можуть діяти в різних сферах економічної діяльності:

- сільське господарство, де займаються вирощуванням рослин та тварин, такі компанії є ключовими гравцями у забезпеченні продовольчої безпеки.
- харчова промисловість, яка забезпечує переробку сировини в продукти харчування, такі компанії також відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки.
- транспортування та логістика, яка охоплює компанії, які займаються перевезенням та тимчасовим збереженням, що є важливим ланцюгом у забезпеченні продовольчої безпеки шляхом доставки продуктів до різних регіонів та країн;
- торгівля, яка охоплює компанії, які займаються роздрібною та оптовою торгівлею продуктами харчування, вони також відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, забезпечуючи доступ до необхідних продуктів на ринках.

Ці сфери діяльності можуть бути взаємопов'язаними і вимагати співпраці між компаніями з різних галузей, щоб забезпечити ефективну систему постачання та забезпечення продовольчої безпеки.

Для забезпечення механізму функціонування сталого підприємництва у контексті продовольчої безпеки, важливим є дотримання наступних критеріїв:

- встановлення чітких цілей та показників сталості для компанії, включаючи соціальну та екологічну відповідальність, а також забезпечення продовольчої безпеки;

- проведення регулярних оцінок сталості діяльності компанії та необхідних коригувань для забезпечення досягнення поставлених цілей;

- впровадження сталих методів землеробства, що враховують здоров'я ґрунту, біорізноманіття та збереження води, зменшення викидів парникових газів та використання хімічних речовин;

- впровадження принципів циркулярної економіки для зменшення відходів та ефективного використання ресурсів, таких як вода та енергія, на всьому ланцюжку постачання;

- розвиток партнерства з місцевими фермерами, постачальниками та організаціями громади для забезпечення надійного та сталого постачання продуктів харчування;

- пропагування соціальної відповідальності та справедливих практик зайнятості в компанії та на всьому ланцюжку постачання, включаючи справедливую заробітну плату та безпечні умови праці для співробітників;

- використання технологій та інновацій для оптимізації виробничих процесів, зменшення відходів та покращення якості продуктів.

Впроваджуючи ці критерії, компанії можуть покращити свою ефективність та конкурентоспроможність, забезпечити соціальну відповідальність, зменшити негативний вплив на довкілля та збільшити відповідальність управління корпоративними ризиками. Крім

того, вони можуть привернути інвесторів, які активно враховують ESG-фактори при прийнятті інвестиційних рішень та забезпечують зростання капіталізації компанії на довгостроковій основі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Забезпечення продовольчої безпеки є актуальною проблемою для світу в цілому та для окремих країн зокрема, включаючи Україну. Стале підприємництво може відігравати важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, зокрема, шляхом застосування ESG-підходу. При впровадженні сталого підприємництва виміри продовольчої безпеки повинні бути враховані, включаючи доступність, якість, рівень безпеки та стабільність. Для забезпечення сталого підприємництва в галузі продовольства необхідно впроваджувати інноваційні технології та практики, розвивати партнерські взаємовідносини з місцевими фермерами та громадськими організаціями та забезпечувати соціальну відповідальність та екологічну стійкість. В контексті перспективи подальших досліджень, то необхідним є розроблення більш детальної методології оцінки сталості підприємств в галузі продовольства, з урахуванням вимірів продовольчої безпеки та вивчення впливу сталого підприємництва на соціально-економічний розвиток місцевих громад. Потребує додаткової уваги також аналіз ефективності застосування ESG-підходу в галузі продовольства та дослідження взаємодії між сталим підприємництвом та забезпеченням продовольчої безпеки в різних країнах світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ООН попереджає про масштабний голод через пандемію. URL: <https://www.dw.com/uk/oon-poperedzhaie-pro-masshtabnyi-holod-cherez-pandemiiu/a-53002128>
2. Відновлення економіки у воєнний та післявоєнний період через фокус-підхід ESG. URL: <https://finclub.net/ua/projects/announcements/vidnovlennia-ekonomiky-u-voiennyi-ta-pisliavoiennyi-period-cherez-fokuspdkhid-esg.html>
3. Закон України Про підприємництво. Поточна редакція від 11.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>
4. Formation of financial instrumentation for the sustainable agricultural development: innovative approach / M. I. Stehnei, I. O. Irtysheva, M. M. Korol // Scientific bulletin of Polissia : науковий економічний журнал. – Chernihiv, 2017. – №4(12). P. 1. – С.225-231.
5. Modeling of strategic control system in the context of sustainable development of enterprise / Marianna Stehnei, Inna Irtysheva, Ksenya Khaustova, Yevheniia Boiko // Problems and Perspectives in Management (open-access) : journal. – Sumy : LLC "CPC "Business Perspectives", 2017. – Volume 15, Issue 3. – P.212-223.

REFERENCES

1. OON poperedzhaie pro masshtabnyy holod cherez pandemiyu [The UN warns of a large-scale famine due to the pandemic]. (n.d.). Retrieved from: <https://www.dw.com/uk/oon-poperedzhaie-pro-masshtabnyi-holod-cherez-pandemiiu/a-53002128> [in Ukrainian].
2. Vidnovlennya ekonomiky u voyennyu ta pislyavoyennyu period cherez fokus-pidkhid ESG [Recovery of the economy in the war and post-war period through an ESG focus approach]. (n.d.). Retrieved from:

<https://finclub.net/ua/projects/announcements/vidnovlennia-ekonomiky-u-voiennyi-ta-pisliavoiennyi-period-cherez-fokuspidkhd-esg.html> [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy Pro pidpryyemnytstvo. Potochna redaktsiya vid 11.02.2022 [Law of Ukraine On Entrepreneurship. Current edition dated 02/11/2022]. (2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text> [in Ukrainian].

1. 4.. Stehnei, M. I., & Irtysheva, I. O., & Korol, M. M. (2017). Formation of financial instrumentation for the sustainable agricultural development: innovative approach. // Scientific bulletin of Polissia: scientific economic journal, 4 (12), 225-231 [in English].

4. Stehnei, M. , & Irtysheva, I., & Khaustova, K., & Boiko, Ye. (2017). Modeling of strategic control system in the context of sustainable development of enterprise. Problems and Perspectives in Management, 15, 3,212-223 [in English].

Отримано 02.03.2023